

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИКИ

Шевчук Віктор Михайлович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики
Національного юридичного універси-
тету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна

В умовах сьогодення одним із головних завдань криміналістики є створення та застосування новітніх засобів, прийомів та методів розслідування злочинів, встановлення істинних обставин кримінального проваджен-

ня. Для успішного вирішення таких завдань криміналістика інтегрує та синтезує у собі сучасні досягнення науки і техніки [1, с. 95–100]. Крім цього, на сьогодні загострення соціально-економічних та політичних проблем в Україні поряд із новітніми тенденціями всесвітнього науково-технічного прогресу призвело до змін кількісних та якісних показників злочинності, а також появи нових негативних тенденцій в її динаміці та структурі. Все це поставило перед вітчизняною криміналістикою нові завдання, пов'язанні із «соціальним замовленням» практики, спрямованих на пошук адекватних засобів, прийомів та методів протидії сучасним викликам злочинності. Тому створення й запровадження криміналістичних інноваційних продуктів є одним із пріоритетних завдань криміналістики на сучасному етапі та нагальною потребою практики.

Вивчення та аналіз криміналістичної літератури, свідчить про те, що у криміналістиці по різному розуміють інновації, інколи пропонуються інновації, які не є такими, або мають сумнівний характер чи є певними новелами, які не відповідають ознакам та вимогам інновацій у криміналістиці. Застосування терміну «інновації» у теорії криміналістики й на практиці має бути не просто використанням модного терміну або ігрою слів, інновації у криміналістиці мають мати правильне розуміння й тлумачення. Під інноваціями у криміналістиці розуміють розроблені та впроваджені в практику нові сучасні методи, прийоми, технології, технічні засоби, прилади, апаратура, інструменти, метою яких є оптимізація розслідування злочинів та їх судового розгляду, підвищення якості та ефективності правозастосовної діяльності і зменшення помилок [4, с. 40]. Відтак, розроблення цієї проблематики є досить актуальною та значимою, як у теоретичному, так і у практичному сенсі.

Інноваційні напрями розвитку криміналістики тісно пов'язані з її завданнями в сучасних умовах. Завдання криміналістики визначаються її соціальною функцією – сприяти своїми прийомами, методами і засобами у протидії злочинності. Загальною метою криміналістики є сприяння правоохоронним органам у боротьбі із злочинністю, повне і своєчасне техніко-криміналістичне забезпечення та супровід розкриття, розслідування злочинів та запобігання їм, їх судового розгляду. Ця мета реалізується на основі всебічного використання досягнень сучасної науки і техніки [5, с. 163]

Сучасний етап розвитку вітчизняної криміналістики, її перспективи характеризуються активними дослідженнями, пов'язаними із широким застосуванням інноваційних підходів, засобів та технологій у всіх її скла-

дових – загальній теорії криміналістики, криміналістичній техніці, криміналістичній тактиці і криміналістичній методиці.

У галузі загальної теорії криміналістики триває процес самоідентифікації, уточнення предмета та об'єкта цієї науки. У зв'язку з цим В. А. Журавель слушно зазначає, що наукова парадигма загальної теорії криміналістики потребує свого подальшого розроблення та вдосконалення [2, с. 103].

Певний науковий інтерес набувають пропозиції окремих науковців (Т. С. Волчецька, 2014) щодо таких іновацій у криміналістичній методології як нові інтеграційні технології, зокрема, таких як гендерний підхід та ювенальний підхід у кримінальному судочинстві. Проблеми застосування таких підходів до розслідування злочинів з урахуванням статевої приналежності злочинців, а також специфіку провадження слідчих дій по відношенню до жінок й чоловіків уже були об'єктами окремих криміналістичних досліджень. Криміналістичні проблеми, пов'язані зі злочинністю неповнолітніх, були також предметом дослідження у криміналістиці (Л. Л. Каневський). Далі авторка зазначає, що з огляду на це, доцільно було б у рамках методології криміналістики розробити загальне учення з означених напрямків. Їх можна було б назвати відповідно гендерної криміналістикою та ювенальною криміналістикою. На наш погляд, такі пропозиції є сумнівними. Доцільно ці проблеми розглядати як наукові напрямки досліджень у криміналістиці, зокрема, застосування гендерного та ювенального підходів у криміналістиці. Тому такі «інновації» у криміналістиці потребують додаткового аналізу та поглибленого осмислення. Більше того, не всі пропозиції та новели у криміналістиці є інноваціями.

На наш погляд, серед інноваційних напрямків досліджень загальної теорії криміналістики можна виділити такі: розроблення та удосконалення наукознавчих засад криміналістики; уточнення предмета та об'єктів криміналістики; вивчення та дослідження функцій, завдань криміналістики у сучасних умовах протидії злочинності; дослідження дискусійних проблем методології криміналістики; вивчення та дослідження понятійного апарату та мови криміналістики; подальше розроблення криміналістичної систематики; розроблення окремих криміналістичних теорій та формування їх системи; дослідження проблем криміналістичної стратегії та ін.

У галузі криміналістичної техніки до інноваційних криміналістичних продуктів можна віднести розробки, зокрема, нові розроблені або прилаштовані до потреб слідчої (судової) практики техніко-криміналістичні засоби, сучасні інформаційні технології, електронні бази знань, методи фіксації, аналізу та оцінки доказової інформації та ін. Прикладами інно-

вацій в правозастосовній діяльності слугують ідентифікаційні біометричні системи за статичними та динамічними ознаками людини (системи електронної ідентифікації людини за біометричними ознаками – відбитками рук пальців, ознаками зовнішності, малюнку райдужної оболонки ока, ДНК, ознаками ходи, почерку та ін.), автоматизовані робочі місця (зокрема, АРМ слідчого «Інсайт»), автоматизовані інформаційно-пошукові системи та бази даних («Слідча практика», «Слідчий прецедент» та ін.), тощо [5, с. 40].

На наш погляд, окремі галузі криміналістичної техніки та її структура сьогодні потребують удосконалення. Як свідчать літературні джерела, до структури криміналістичної техніки переважно відносять традиційні галузі. До числа нетрадиційних галузей інколи включають криміналістичне дослідження матеріалів і речовин, криміналістичну вибухотехніку, фоноскопію та одорологію. І лише в окремих джерелах можна виявити окремі розділи або згадування техніко-криміналістичного дослідження електронних носіїв інформації, криміналістичного дослідження наркотичних засобів, сильнодіючих речовин, ідентифікації за ДНК, поліграфологію, аеровідеозйомку та ін. Водночас, як правильно зазначається у літературі (Р. Л. Степанюк, 2019), що указані галузі нерідко взагалі не згадуються та не виділяються як складові криміналістичної техніки, хоча у сучасній правоохоронній практиці вони є одними із найбільш затребуваних [3, с. 162]. Ці та інші нові галузі впливають на формування інноваційних напрямків досліджень у криміналістичній техніці.

Інноваційними напрямками дослідження криміналістичної тактики є розроблення нових тактичних прийомів, їх комплексів, тактичних комбінацій та тактичних операцій, алгоритмів слідчих (розшукових), перевірки типових слідчих версій та ін. Важливими напрямками інноваційних досліджень у криміналістичній тактиці виступають проблеми розроблення тактики підтримання обвинувачення і тактики захисту у кримінальному судочинстві (О. Я. Басв, 2016). Перспективними є інноваційні дослідження проблем тактичних основ проведення негласних слідчих (розшукових) дій (В. Ю. Шепітько, 2013) та тактики судового розгляду кримінальних проваджень (І. Когутич, 2016).

Інновації у криміналістичній методиці тісно пов'язані зі зміною кримінального та кримінального процесуального законодавства, оскільки воно вимагає удосконалення наявних та розроблення нових методик розслідування (В. О. Коновалова, 2016; В. А. Журавель, 2013). Інновації у цій галузі криміналістики спрямовані на проведення досліджень методик

розслідування нових видів злочинів, тактичних операцій, алгоритмів слідчих (розшукових), перевірки типових слідчих версій, розроблення криміналістичної характеристики злочинів та ін. Крім цього, сучасні потреби правозастосовної практики обумовлюють необхідність розроблення методик здійснення професійного захисту від кримінального переслідування та методик підтримання державного обвинувачення за різними видами злочинів.

Таким чином, криміналістика, інтегруючи новітні досягнення науки та техніки, створює для правоохоронних органів інноваційні засоби, прийоми та методи боротьби зі злочинністю. Усе це відповідним чином відбивається на сучасних тенденціях та інноваційних напрямках подальшого розвитку криміналістики в умовах глобальних загроз та трансформації злочинності.

На наш погляд, у криміналістиці повинна існувати система наукових положень, об'єднаних в криміналістичну теорію, що забезпечують перехід із системи наукового знання і запровадження їх у практичну діяльність з метою оптимізувати процес реалізації криміналістичних рекомендацій. На наш погляд, така теорія може називатися криміналістичною інноватикою, її об'єктом є спеціальний вид діяльності – інноваційна криміналістична діяльність, а предметом виступають специфічні закономірності цієї діяльності. Криміналістична інноваційна діяльність, як самостійний об'єкт криміналістичних досліджень, носить забезпечувальний (обслуговуючий) по відношенню щодо діяльності по розслідуванню злочинів. Криміналістична інноватика є окремою галуззю наукових знань й тісно пов'язана із соціальною та юридичною інноватикою. Тому назріла необхідність розроблення криміналістичної інноватики як окремої криміналістичної теорії.

Література:

1. Белкин Р. С. Курс криминалистики. 3-е изд. М. : ЮНИТИ ДАНА, Закон и право, 2001. 837 с.
2. Журавель В. А. Загальна теорія криміналістики: генеза та сучасний стан // Вісник Луганського університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренко. 2016. Вип. 1. С. 98–104.
3. Степанюк Р. Л. Структура криміналістичної техніки : шляхи удосконалення // Актуальні питання судової експертизи і криміналістики: матеріали міжн.-правової конф., присвяченої 150-річчю від дня народження Засл. проф. М. С. Бокаріуса (м. Харків, 24 квітня 2019 р.). Х.: Право, 2019. С. 162–163.

4. Шепітько В. Ю., Журавель В. А., Авдєєва Г. К. Інновації в криміналістиці та їх впровадження в діяльність органів досудового слідства // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. праць. Х.: Право, 2011. Вип. 21. С. 39–46.

5. Юсупов В. Сучасні напрями розвитку криміналістики в Україні // Підприємництво, господарство і право. 2018. № 3. С. 163–166.

Національна академія правових наук України

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса

**ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ЦИФРОВІ
ТЕХНОЛОГІЇ В КРИМІНАЛІСТИЦІ,
СУДОВІЙ ЕКСПЕРТИЗИ
ТА ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ**

Матеріали міжнародного «круглого столу»

(Харків, 12 грудня 2019 р.)

Харків
«Право»
2019

УДК 343.98(477):001.895

I-66

Редакційна колегія:

В. Ю. Шепітько (головний редактор), *В. А. Журавель*,
В. М. Шевчук, *Г. К. Авдєєва*

Відповідальна за випуск *А. Є. Симкіна*

Відповідальність за достовірність даних несуть автори публікацій.
Точка зору редколегії може не збігатися з позицією авторів

I-66 **Інноваційні** методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці : матеріали міжнар. «круглого столу» (Харків, 12 груд. 2019 р.) / редкол.: В. Ю. Шепітько (голов. ред.), В. А. Журавель, В. М. Шевчук, Г. К. Авдєєва. – Харків : Право, 2019. – 164 с.

ISBN 978-966-937-842-2

Видання містить матеріали міжнародного «круглого столу», присвяченого найбільш важливим і сучасним проблемам криміналістики, судової експертизи і юридичної практики. Викладені питання розроблення і використання інноваційних методів та цифрових технологій у цих галузях.

Для працівників органів правопорядку, науковців, викладачів, аспірантів та студентів юридичних навчальних закладів і широкого кола осіб, яких цікавлять сучасні проблеми криміналістики.

УДК 343.98(477):001.895

ISBN 978-966-937-842-2

© Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України,
2019

© Оформлення. Видавництво «Право», 2019